

tozthatja az emberi igazgatást az intézményekben. A polgárok, a munkások és a fogyasztók több jogot igényelnek és kapnak az igazgatási szervekben, a vállalatokban és a piacon." Ennek magyarázata, hogy az informatikai társadalomban a polgárok is tudnak annyit, mint azok, akikre a képviselői demokrácia korszakában a politikát bízta, de ugyanakkor megnövekszik a részvételi lehetőség is. Mindennek kiegészítője a hagyományos politikai pártok helyett az új mozgalmak és pártok jelentkezése és elszaporodása. Az egész irányzat négy mozgalomnak hajtóerejévé válik: a fogyasztók védelme mozgalmanak, annak a törekvésnek, hogy a különféle igazgató tanácsokba minél több külső tag kerüljön, a részvényesek aktivizálódása irányzatának, és annak, hogy a dolgozók és az alkalmazottak mind nagyobb fokú participációhoz jussanak.

Végül a három hátra maradó irányzat közül az egyik a sokrétűvé, bonyolultabbá válásnak a bevezetésében vázolt jelensége. A másik, részben amerikai sajátosságként, áttérés a hosszú távú tervezésre, annak felhasználásával, hogy az ipari társadalom csak a pillanatnyi érdekeket tartja szem előtt és egyáltalán nem törődik a jövővel. Végül a harmadik irányzat pusztán amerikai jelenség, s abból áll, hogy az ország súlypontja Északról Délre tevődik át: 1980-ban történt meg először az USA történetében, hogy az ország déli és nyugati részén többen élnek,

mint a keleti és az északi részen. Maga ez a számadat arról tanúskodik, hogy az országnak abban a részében jóval gyorsabb a növekedés. A 70-es években az USA nyugati és déli részén a lakosság kb. 65 százalékkal növekedett, és ennek a növekedésnek 40 százaléka három államra: Kaliforniára, Texasra és Floridára esett. Kalifornia ma már a legnépesebb amerikai állam, Texas harmadik helyre törte fel magát, és Florida lakossága 43 százalékkal gyarapodott. Ennek gazdasági háttere az új iparágak jelentkezése az országnak ebben a részében, s az a körülmény, hogy éppen ezek az országrészek kapcsolódtak be jobban a világgazdaságba. Idézi például az egyik kaliforniai szenátor nagy jellemző nyilatkozatát: „Az, ami Japánban, Koreában és a Fülöp-szigeteken történik, nagyobb befolyást gyakorol ránk és nagyobb közvetlen érdeklődésre számíthat, mint azoknak az eseményeknek a többsége, amelyek Massachusettsben játszódnak le.”

x x x

Mai világunk — elsősorban az USA megismeréséhez lényegesen hozzájárul ez a könyv. Csak nem kell tőle többet várni, mint amennyit adni kíván: a tények és adatok hihetetlen gazdagságát. Még néhány axiómaként ható megállapítása is figyelemre méltó. A tények feldolgozását azonban másoktól kell várunk.

BALINT ISTVÁN

„ÚGY AKAROM, AHOGY LESZ!”

Moldova György: A pénz szaga (Riport a kamionsofőrökről). Magvető Kiadó, Budapest, 1986

Nem véletlenül emeltem írásom címévé a könyvben elhangzó kamionos közmondást, ugyanis tömören

megfogalmazott foglatatát adja mindannak, ami a szakmát alapvetően jellemezi. Az ember képességei kö-

zül itt első helyre kívánczik az akarat, amely a kitűzött cél elérésére irányul. A kamionosok elszánt-sága és erős szándéka mindenekelőtt a pénzszerzésre irányul. Ezért foglalkozik a könyv nagy terjedelemben az ezzel kapcsolatos manipulációkkal, üzérkedéssel, valutacsempészéssel, csalásokkal, vizonteladásokkal stb. Az alanyok megnyilvánulásai-ból kitűnik, hogy valamennyien a könnyű meggazdagodás reményében választották a kamionos életformát, vállalva persze a vele járó nehézségeket is: a baleseteket, a küzdelmet a meghibásodott járművel, a hosszú várakozásokat az országhatárokon; és mindezek előre beláthatatlan tényezők, akarni tehát csak azt lehet végsősoron „ahogy lesz”. Nem ritka a haláleset sem a távoli ország-utakon. Nemcsak a közlekedési balesetektől van szó, hanem a terroristák támadásairól, és a meggondolat-lanságból eredő, céltalan halálról (N. Jancsi fogadott egy láda sörben, hogy be mer ülni nyakig a hideg vízbe, aztán megállt a szíve. Hatalmas ember volt. Négy társa két raklapra fektette, és felváltva vigyázott rá, nehogy a patkányok megrágják. Mindez Koperben történt.). Mintha az életformával eleve együtt járna a céltalan kallódás, a korai betegségek és a felbomlott családi élet: a ki-csapongó férj a kormánykerék mögött, odahaza pedig a hűtlen feleség.

Moldova György riportkönyve könnyen befogadható és olvasmányos. Olyan eseményekről ír, melyek biz-vást lekötik az olvasó figyelmét. A szórakoztató olvasmányosság másik jellemző sajátossága a szerkesztés: ahol a riportszöveg témájánál fogva „ellaposodik” vagy „szárazzá válik”, ott mindig kéznél van egy anekdota, egy vidám csattanó; így biztosítja magának a szerző az olvasók folya-matos figyelmét. Szinte fel sem mérülhet olvasás közben a kérdés: va-jon hitelesek-e a riportok? Igazak-e

az elbeszélte események? Lényegében minden sofőr ugyanabban a szaba-tos stílusban szólal meg, mint ami az összekötő szöveget jellemzi. A nyi-latkozatok tehát eleve stilizáltak, más írói eljárás ebben az esetben elképzelhetetlen volna. A körülmények sem engednék meg pl. a magnetofonos riportrögzítést többnapos fuvaros utakon; a gondolatmenet szempont-jából fontos elemek szelekciója lehet ebben az esetben az egyetlen alkotói eljárás.

Így a szerzőnek mindenképpen a javára írandó, hogy nem volt rest két évig utazgatni különféle típusú és márkájú kamionokon azért, hogy megismerhesse a szociológiai alapos-sággal vizsgált szakma buktatóit és röpké szépségeit. Moldova ismétel-ten bizonyítja, hogy jó megfigyelő. Kiváló érzéke van ahhoz, hogy olyan jelentéktelennek tűnő apróságokat lásson meg és állítson egymás mellé, melyek együttesen mutatnak rá a világ visszasságaira. A következő részlet találó egybevetése látszólag ártatlan történelmi fricska: „Luck előtt egy repülőgép feszül egy osz-lop tetején, olyan kisméretű, hogy az ember nem tudja elképzelni, mi-ként férhetett el benne egy pilóta. A falvak főterén is emeltek hősi emlékműveket. Eltűnődöm az idő-vel-távolsággal járó különbségeken: a magyar falvakban a szoboralakok kézigránátot vagy szuronyos puskát tartanak a magasba, itt dobtáras géppisztolyt.” Mindezeket egy lassan döcögő IFA-ban állapítja meg az író Moszkva felé menet.

Vannak a riportkönyvnek jugo-szláv vonatkozásai is. Moldova szó-ba elegendik egy topolyai autós fu-varozóval, aki korábban vendégmun-kás volt az NSZK-ban, és két nyolc-tonnás teherautót hozott haza. Fő-leg téglát fuvaroz.

A gazdaságpolitika egészen más-ként fest egy kamionos szemüvegén keresztül. Érdekes eseteket mesél az

egyik sofőr az Olasz november című fejezetben: „És azt tudjátok, ki Európa legnagyobb gyapotszállító országa? Mi, Magyarország. Jön a gyapot importban, levágják a báláról a cégjelzést, bevarrják az egészet jutába, és már megy is tovább mint magyar export. Mi hondurasi kávét hoztunk Triesztből, célállomás a Masped-raktár. Letenyén várt az utasítás: forduljunk vissza, megy az egész Jugoszláviába. Nekik már nem volt hitelük, így mi vásároltunk helyettük.”

A szóban forgó kötet a magyar könyvkiadás egyik bestsellere volt 1986-ban. Nem túl gyakori eset, hogy egy riportkönyv ilyen nagy sikert arasson. A fejezetcímekből kitűnik a kötet megkomponálásának koncepciója: mintha egy év leforgása alatt történnének az események, és az évszakkokkal változna az útirány is. Az sem zavaró, hogy a riportalanyok — sokszor a saját érdekükben — nem a saját nevükön szerepelnek, vagy éppen névtelenek maradnak. Időnként bepillantást nyerünk azoknak az országoknak az életébe, melyeken az éppen aktuális kamion áthalad. Meglepő, hogy tájleírással igen ritkán találkozunk, csak elvétve emel ki egy-egy festői részletet: „Erről a tájról már nincsenek ismereteim, összehasonlításként szolgáló egyéb tapasztalataim — talán az északi orosz vidékekre emlékeztet, a szemem csak egy-egy templomon ál-

lapodik meg, körötte a fekete sírkövek úgy hatnak, mintha egy különös vetés ütközne ki a föld alól.” — írja a svédországi utazás kapcsán. Az utazások leírásainál csak az ismétlődő elemek zavaróak. Unalmasabbak között folyton azt hangoztatni, hogy milyen kényelmetlen alvás esik a kocsiban, különösen, ha íróember lévén nem edződött hozzá. A vége felé pedig feleslegessé válik a sofőrök szokásainak ismételt, részletező leírása.

Ami viszont mindenképpen a riportkönyv javára írandó, az az írói hozzáállás. Moldova György humanizmusára vall, hogy alanyainak valóban a sorstársa tud lenni. Nem felülről szemléli őket, hanem együtt él velük. Nincsenek előítéletei senkivel és semmivel szemben, csak megfigyelései vannak; és álláspontját mindig meggyőző, belső érvekkel igyekszik alátámasztani. Könyve fülszövegén mintha mentegetőzne, amikor arról ír, hogy nem a magyar kamionfuvarozás adatokkal alátámasztott körképét kívánta megrajzolni. A sofőrélet általa leírt mindennapjai valóban többet jelentenek könyv formájában a kiglancolt statisztikánál. „Kalandkönyvet írtam, hétköznapi, szürke kalandok sorozatát, melynek egyetlen szenzációja a megismerés, a találkozás egy különös életformával.” — írja befejezésül a szerző.

KONTRA FERENC